

yksikönpäällikkö Kirsti Pohjankukka
ulkoministeriö, EU- ja valtiosopimusoikeuden yksikkö

Ulkoasiainvaliokunnalle

HE 16/2020 vp Hallituksen esitys eduskunnalle Yhdistyneiden kansakuntien teknologiainnovaatioiden laboratorion asemasta Yhdistyneiden kansakuntien kanssa tehdyn sopimuksen hyväksymiseksi ja voimaansaattamiseksi

Esityksessä ehdotetaan, että eduskunta hyväksyisi joulukuussa 2019 kirjeenvaihdolla tehdyn sopimuksen Suomen hallituksen ja YK:n välillä YK:n teknologiainnovaatioiden laboratorion (UNTIL) asemasta sekä lain sopimuksen lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten voimaansaattamisesta.

Sopimus tulee voimaan Suomen hallituksen ilmoittaessa saattaneensa päätökseen ne menettelyt, joita edellytetään, jotta sopimus sitoisi Suomea. Esitykseen sisältyy lakiehdotus sopimuksen lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten voimaansaattamisesta. Laki on tarkoitettu tulemaan voimaan valtioneuvoston asetuksella säädettävänä ajankohtana samaan aikaan, kun sopimus tulee voimaan.

Sopimuksen tavoite

Sopimuksen keskeisenä tavoitteena on sopia toimiston perustamisesta Suomeen, sen oikeudellisesta asemasta sekä toimiston ja sen henkilöstön erioikeuksista ja vapauksista. Tämä toteutetaan sopimalla siitä, että sovelletaan YK:n hankepalveluiden toimiston (UNOPS) Suomen-toimistosta tehtyä sopimusta UNTILin toimistoon Suomessa.

UNTILin kokeiluvaiheen projekti aloitti toimintansa Espoossa, Otaniemessä, vuonna 2018. Kokeiluvaiheen projektin henkilökunta on työskennellyt Suomessa toimivan Taloudellisen kehitystutkimuksen kansainvälisen instituutin (WIDER-instituutti) sateenvarjon alla. Siten henkilöstö on kuulunut YK:n yliopiston kanssa Taloudellisen kehitystutkimuksen kansainvälisestä instituutista tehdyn sopimuksen (WIDER-sopimus, SopS 35–36/1984) alaisuuteen.

Kokeiluvaiheen projekti on päättymässä 30.6.2020. Tarkoitus on, että sen jälkeen UNTIL jatkaa toimintaa Suomessa omana toimistonaan. Siten on tarpeen sopia toimiston ja sen henkilöstön erioikeuksista ja vapauksista.

Uusien sopimusneuvottelujen sijaan Suomi ja YK sopivat juuri neuvotellun UNOPSin toimipaikkasopimuksen soveltamisesta UNTILIin. UNOPSin sopimus tuli voimaan tammikuussa 2020. UNTIL ja UNOPS ovat erillisiä YK-toimijoita, mutta pyrkimyksenä olisi ollut hyvin samankaltainen toimipaikkasopimus. Kummankin toimiston ja henkilöstön erioikeudet ja vapaudet perustuvat oleellisin osin YK:n privilegiosopimukseen (SopS 23/1958). UNTILin sopimus itsessään on lyhyt, jossa sovitaan UNOPSin sopimuksen vastaavasta soveltamisesta. Hallituksen esityksessä on artiklakohtaisesti selostettu mitä soveltaminen UNTILin käytännössä tarkoittaa.

Mikä UNTIL on

UNTIL on osa YK:n sihteeristöä. Sihteeristössä UNTILin työnjohto on tällä hetkellä tietohallintotoimiston (Office of Information and Communications Technology, OICT) Wienin-yksiköllä. UNTIL tekee läheistä käytännön yhteistyötä muiden YK:n sihteeristön ja YK-järjestelmän toimijoiden kanssa. YK:n pääsihteeri harkitsee parhaillaan laboratoriorien verkoston kokeiluvaiheen jälkeisen toiminnan muotoa. Mahdollisuutena on UNTILin toiminnan johdon siirtäminen suoraan YK:n pääsihteerin alaisuuteen. Toiminta jatkuisi sisällöllisesti sopimuksen mukaisena ja YK:n sihteeristössä, eikä edellyttäisi sopimuksen muutosta UNTILin Suomen toimiston osalta. Jos YK:n pääsihteeri päättää muuttaa UNTILin nimeä toiminnan vakiinnuttamisen yhteydessä, ulkoministeriö tekee tästä ilmoituksen sopimussarjaan.

Kokeiluvaiheen projektiin kuuluu 13 henkilöä, joiden on tarkoitus jatkaa UNTILin Suomen toimistossa. UNTIL ei ole suunnittelemassa merkittävää henkilöstömäärän muutosta lähitulevaisuudessa.

Mitä UNTIL tekee

YK:n teknologiainnovaatioiden laboratorioiden verkoston muodostaminen aloitettiin vuonna 2017. UNTIL-laboratorioiden tavoitteena on koota yhteen eri toimijoita YK-järjestelmästä, tutkimus- ja tiedemaailmasta, yksityiseltä sektorilta ja kansalaisyhteiskunnasta toteuttamaan YK:n tavoitteita uusimman teknologian avulla. Laboratoriot toimivat kehitys- ja kokeilualustoina digitaalisille ratkaisuille, tuotteille ja palveluille, joita voidaan tämän jälkeen tarjota YK:n ja kehitysmaiden käyttöön. UNTIL-laboratorioiden työ pohjautuu avoimeen lähdekoodiin, avoimeen tietoon ja standardeihin. Toiminnassa korostuu aktiivinen yhteistyö kehitysmaiden kanssa. Laboratorioita on tällä hetkellä Suomen kokeiluvaiheen projektin lisäksi Egyptissä, Malesiassa ja Intiassa.

Suomen UNTIL-laboratoriolle valitut ensimmäiset temaattiset painopisteet – koulutus, terveys, kiertotalous sekä rauha ja turvallisuus – ovat linjassa Suomen kehityspolitiikan painotusten kanssa ja siten tukevat Suomen tavoitteiden toteuttamista. Laboratorio tuottaa näillä sektoreilla digitaalisia ratkaisuja, jotka vastaavat kehitysmaiden tarpeisiin. Temaattisiin painopisteisiin liittyy myös yritystoiminnan kehittämistä. Toiminta voi myöhemmin laajentua ensimmäisten temaattisten painopisteiden lisäksi soveltuvin osin muihin YK kehitys- ja humanitaarisiin tavoitteisiin.

UNTILin läsnäolo Suomessa on jo antanut Suomelle uuden kanavan YK:n kehitysjärjestelmän sisällä kehityspoliittisten tavoitteiden toteuttamiseksi. UNTIL on tukenut Suomen osallistumista mm. digitaalista yhteistyötä käsitellen, YK:n pääsihteerin asettaman korkean tason paneelin raportin seurantaan. Seurannassa korostuu sääntöpohjaisen kansainvälisen järjestelmän vahvistaminen sekä kestävä kehityksen tavoitteet. Lisäksi kokeiluvaiheen projekti on käynnistänyt yhteistyöhankkeiden suunnittelun lukuisten suomalaisten yritysten ja muiden toimijoiden kanssa. Tämä yhteistyö antaa yrityksille mahdollisuuden todentaa yritysten teknologisten innovaatioiden soveltuvuutta YK:n ja kehitysmaiden käyttöön.

Verotukseen, tulleihin ja sosiaaliturvaan liittyvät vapautukset

Esityksellä on vähäisiä taloudellisia vaikutuksia sopimukseen sisältyvien veroihin, tulleihin ja sosiaaliturvamaksuihin liittyvien vapautuksien vuoksi. UNTILin Suomen-toimisto ja sen varat, tulot ja muu omaisuus on vapautettu välittömistä ja välillisistä veroista sekä kaikista tuonti- ja vientitulleista ja veroista ja tuonti- ja vientirajoituksista sen viralliseen käyttöön tarkoitettujen tavaroiden osalta. UNTILin henkilöstön ajoneuvot on vapautettu autoveroista ja tulleista kertaluonteisesti Suomeen muuton yhteydessä. Jos järjestön henkilöstöön kuuluvalla on puoliso mukanaan, koskee veroton hankinta vakiintuneen tulkinnan mukaan yleensä kahta autoa. Auton myyntiä koskevat autoverolain mukaiset rajoitukset.

Toimiston virkamiehet on vapautettu YK:n heille maksamien palkkojen ja muiden maksujen verotuksesta.

Toimiston päällikkö ja virkamiehet, joiden virka-arvo on P/L-5 tai sitä korkeampi ja jotka eivät ole Suomen kansalaisia tai asu Suomessa, sekä heidän puolisonsa ja alaikäiset lapsensa, jotka eivät ole Suomen kansalaisia tai asu Suomessa, saavat ne erioikeudet, vapaudet ja helpotukset, jotka myönnetään Suomeen akkreditoiduille vastaavan tasoille diplomaattisten edustustojen henkilökunnan jäsenille. Yksi UNTILin tehtävistä on P5-tasoa, eikä sitä korkeampia virka-arvoja ole tässä vaiheessa suunnitteilla.

UNTILin henkilöstö ei kuulu Suomen sosiaaliturvajärjestelmän piiriin, eikä UNTIL siten maksa työnantajan sosiaaliturvamaksuja. Koko henkilöstöllä on kuitenkin velvoite olla sairausvakuutettu joko YK:n kautta tai muulla tavoin. Suomen kansalaisella, Suomeen kotikunnan rekisteröineellä Euroopan unionin kansalaisella tai häneen ulkomaalaislain (301/2004) mukaan rinnastettavalla ja Suomessa jo ennen UNTILissa työskentelyä asuneella on oikeus kotikunnan palveluihin. Tästä voi aiheutua yksittäistapauksissa kuluja kunnallisen sosiaaliturvajärjestelmän ja terveyspalvelujen käytöstä.

Suomen tuki UNTILille

Suomi on sitoutunut tukemaan UNTILin kokeiluvaiheen projektia ja sen jälkeen tulevaa UNTILin Suomen-toimistoa ainakin ensimmäisten kolmen vuoden aikana kehitysyhteistyövaroista yhteensä 7,5 miljoonalla eurolla. Suomen mahdollinen jatkorahoitus tulee riippumaan UNTILin työn tuloksellisuuden arvioinnista sekä mahdollisten vaihtoehtoisten rahoituskanavien löytymisestä. Suomen tuesta ja sen määrästä päätetään erikseen valtion talousarvioprosessissa kehitysyhteistyömäärärahoista päätettäessä.